



Pomnik-grobowiec B. W. Walewskiego na cmentarzu rakowickim

BIELAWSKI ZYGMUNT (1877—1939), ksiądz, prof. Uniw. Jana Kazimierza we Lwowie. Ur. 16 V w Brześciu k. Gopla. Nauki początkowe pobierał w domu rodzinnym i w szkole powszechnej w Waldowie. W latach 1890—1894 studiował w M. Seminarium Księży Misjonarzy w Krakowie. Jesienią 1894 r. wstąpił do seminarium internum, a po dwóch latach (1896) złożył śluby misjonarskie. Równocześnie kontynuował studia gimnazjalne w prywatnym gimnazjum zgromadzenia, a w r. 1898 złożył egzamin dojrzałości w państwowym gimnazjum św. Anny w Krakowie. Studia teologiczne odbył u Księży Misjonarzy w Krakowie w latach 1897—1901. Święceń kapłańskich udzielił mu 30 VI 1901 r. kard. Puzyna. Jesienią tego roku wyjechał do Lwowa, gdzie objął kapelanię więzienia dla kobiet im. św. Marii Magdaleny. Nadto rozpoczął w r. 1902 pracę w szkolnictwie jako katecheta szkoły ludowej i szkoły wydziałowej Kolei Państw. (1902—1917), a następnie w Państw. Sem. Nauczycielskim (1917—1920). Od wczesnych lat kapłańskich interesował się nie tylko dydaktyką nauczania religii, ale zajmowały go zagadnienia pedagogiczne w ogóle. Zachęcony radami przyjaciela ks. Lucjana Lacha, który dostarczał mu niejednokrotnie fachowej lektury, rozczytywał się w literaturze obcej zwłaszcza niemieckiej. Następstwem jego studiów było uzyskanie doktoratu z teologii w uniwersytecie lwowskim w r. 1914. W okresie wojny światowej pracował także w dziedzinie duszpasterskiej i społecznej. Pomagał często współbraciom w duszpasterstwie szpitalnym i w rekolekcjach. W ll. 1914—1916 pełnił obowiązki kapelana w Wojskowym Szpitalu Zakaźnym. W r. 1919 został powołany na kapelana ochotniczego oddziału żołnierzy polskich. W ll. 1917—1919 piastował urząd dyrektora Stow. Pań Miłosierdzia metropolii lwowskiej.

W r. 1919 habilitował się na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Jana Kazimierza z zakresu pedagogiki i katechetyki. Równocześnie powierzyła mu rada wydziału zleczone wykłady z wspomnianych przedmiotów. Z powodu choroby jednak nie wykladał. Odtąd szybko awansował w godnościach uniwersyteckich. D. 22 IX 1920 otrzymał nominację na profesora nadzwyczajnego, a 28 II 1922 r. na profesora zwyczajnego pedagogiki i katechetyki U. J. K.

Wskutek skrzepu w nodze nie miał prelekcji w r. 1922 przez pół roku. Jako profesor wykładał wogóle nieregularnie. Z powodu złego stanu zdrowia przerywał często wykłady i wyjeżdżał na dłuższe kuracje — w kraju i za granicę. I tak w r. 1920 przebywał dłuższy czas w Zakopanem. W r. ak. 1922/23 uzyskiwał urlop zdrowotny, to samo w r. ak. 1924/25. Choroba była także powodem zerwania z Zgromadzeniem Misji, z którego wyszedł pod koniec 1924 r. D. 26 VI wniósł prośbę do Min. W. R. i O. P. o przeniesienie go do stanu spoczynku z powodu choroby serca. Ministerstwo udzieliło mu urlopu i wówczas wyjechał na dłuższą kurację na Sycylię. Prelekcje zastępczo prowadził ks. Karol Czesznak. D. 1 VI 1926 cofnął Bielawski swą rezygnację i w r. ak. 1926/27 podjął na nowo wykłady uniwersyteckie. Odtąd prowadził je z większym powodzeniem bez przerwy do r. ak. 1932/33. Z początkiem r. ak. 1933/34 zniósł Ministerstwo trzy katedry na Wydziale Teologicznym U. J. K., m. in. także katedrę katechetyki i pedagogiki. Wskutek tego Ministerstwo Oświaty przeniosło Bielawskiego w stan nieczynny. Podkreślić należy, że jako profesor i wychowawca nie wywarł większego wpływu i szkoły znaczniejszej nie stworzył. Do wybitniejszych uczniów jego należy ks. K. Mazurkiewicz, który habilitował się u Bielawskiego w r. 1926 na podstawie pracy o Benedykcie Herbeście, pedagogu i organizatorze szkoły polskiej XVI wieku.

Prócz wykładów uniwersyteckich uczył Bielawski jeszcze przez szereg lat w gimnazjum męskim im. H. Jordana, gimnazjum żeńskim im. Słowackiego i Szkole Gospodarczej we Lwowie na Snopkowie. Nie dziwnego, że B. był doskonałym praktykiem i znawcą duszy młodzieży. Od wczesnych lat kapłaństwa do roku mniej więcej 1936 brał czynny udział w kursach i zjazdach katechetycznych i wychowawczych w kraju i za granicę. Od r. 1911 należał do członków redakcji „Miesięcznika Katechetycznego i Wychowawczego”, a w ll. 1921—1926 był naczelnym redaktorem. W r. 1930 należał do komisji przygotowawczej Synodu lwowskiego i czynny brał w nim udział.

Bielawski jest autorem ok. 50 prac i rozpraw z dziedziny katechetyki i pedagogiki, nie licząc wielu podręczników szkolnych. Do rozpraw naukowych ważniejszych należą: *Nauka religii na stopniu średnim i wyższym* (Lwów 1910); *Katecheta wobec VI przykazania* („Mies. Katech. i Wych.” 1911); *Projekt planów dla nauki religii* (Tamże 1911); *Nauka religii dopełniająca* (Tamże 1912); *Geneza i rozwój katechizmu i katechezy* (Tamże 1912); *Gustaw Meg i Jakub Schmitt, przedstawiciele dwóch szkół katechetycznych* (Tamże 1913); *Instrukcje dla nauki religii w szkołach ludowych, wydziałowych i uzupełniających* (Lwów 1913); *Karność religijna* („Mies. Katech. i Wych.” 1913); *Uczucie religijne i jego rozwój* (tamże 1914); *Zaprawienie dziatwy do pobożnego uczestnictwa we*

Mszy św. (Tamże 1916); *Zagadnienie z pedagogiki religijnej* (Lwów 1918 — praca habilitacyjna); *Podstawy wychowania religijnego, cz. I. Intelktualizm i woluntaryzm w wychowaniu* (Lwów 1920); *cz. II. Integralność w wychowaniu* (Lwów 1922); *W sto pięćdziesiątą rocznicę Komisji Edukacji Narodowej* („Mies. Katech. i Wych.” 1923); *O Mszy świętej* (Tamże 1923); *Kształcenie sumienia w wychowaniu religijnym* (Tamże 1924); *Wychowanie eucharystyczne* (Tamże 1924); *Pielęgnowanie modlitwy w wychowaniu religijnym* (Tamże 1925); *Asceza w wychowaniu młodzieży* (Tamże 1925); *Pedagogika okresu dojrzewania* (Tamże 1925); *Zagadnienia wychowawcze* (Lwów 1926); *Przewodnik metodyczny do katechizmu* (Lwów 1927); *Wartość w wychowaniu religijnym* (Kraków 1930, odb. z Księgi Pam. Kursu Katech.); *Pedagogika religijno-moralna* (Lwów 1934 ss. 734). Obszerny ten podręcznik stanowi syntezę prac autora. Oparł go częściowo na własnych spostrzeżeniach i doświadczeniach, częściowo na szkole głównie niemieckiej.

Nadto jest B. autorem licznych podręczników szkolnych. Z niemieckiego tłumaczył i wydał drukiem ks. J. Pichlera *Katechezy katolickie dla szkół ludowych* (Kraków 1909—1910, 2 tomy 2 wyd. tamże 1922, 1931). Z podręczników szkolnych ważniejsze są następujące: *Przygotowanie do spowiedzi i Komunii świętej* (Kraków 1912, 2 wyd. tamże 1922); *Katechezy katolickie na pierwszą klasę szkoły powszechnej* (Lwów 1924); *Przewodnik metodyczny do małego katechizmu rz. kat., cz. II.* (Lwów 1927); *Katechezy biblijne na II i III klasę szkoły powszechnej* (Lwów 1928); *Katechezy biblijne na I klasę szkoły powszechnej* (Lwów 1932). Oprócz powyższych opracował ks. Bielawski podręczniki do nauki religii dla wszystkich prawie klas szkoły powszechnej, które ukazały się drukiem przeważnie we Lwowie nakładem biblioteki Religijnej im. arcybpa Biłzewskego w latach 1920—1939.

W trosce o utrzymanie życia religijno-moralnego młodzieży napisał Bielawski dla nich specjalnie szereg książek i modlitewników. W r. 1913 wydał we Lwowie podręcznik ascetyczno-liturgiczny pt. *Sakrament Pokuty i Ołtarza* (ss. 165). Do bardzo znanych i cenionych modlitewników, który doczekał się licznych wydań, zaliczyć trzeba jego *Szkołę Chrystusową, modlitewnik dla starszej dziatwy* (Lwów 1916 i liczne wydania późniejsze). Dla młodszych dzieci napisał: *U stóp Jezusa, modlitewnik eucharystyczny dla dziatwy* (Lwów 1924). Wyliczone tu rozprawy i książki stanowią tylko ważniejsze pozycje bibliograficzne. Szereg recenzji, sprawozdań i notatek bibliograficznych zamieszczał Bielawski w różnych periodykach, głównie zaś w „Miesięczniku Katechetycznym i Wychowawczym”, „Gazecie Kościelnej” i „Przeglądzie Teologicznym” w latach 1910—1939.

Ostatnie lata swego życia spędził Bielawski w zaciszu swej willi we Lwowie, zdala od zgiełku. Z powodu przewlekłej choroby rzad-

ko wychodził z domu. Kaplicę miał u siebie. Nosił się z zamiarem powrotu do Zgromadzenia Księża Misjonarzy. Nie chciał jednak wskutek dolegliwości być ciężarem dla otoczenia. Podkreślić trzeba, że w ostatnich 15 latach, które spędził poza kongregacją, ustosunkował się pozytywnie i życzliwie zarówno do misjonarzy, jak innych dzieł św. Wincentego a Paulo. Zmarł we Lwowie krótko przed II wojną światową 1939 r., pochowany na cmentarzu lyczakowskim w grobowcu Zgromadzenia Misji. Przed śmiercią zapisał cenną bibliotekę oraz przybory liturgiczne i część gotówki na rzecz misjonarzy lwowskich. Książki po nim przewieziono w r. 1945 ze Lwowa do Krakowa, znajdują się w depozycie w bibliotece stradomskiej.

Catalogue des maisons et du personnel de la Congr. de la Mission, Paris 1902—1924; Catalogus cleri archid. Leopoliensis w ll. 1902—1939; Księga Pamiątkowa trzechsetlecia Zgromadzenia Księża Misjonarzy (1625—1925), Kr. 1925 s. 260; Lwowski Synod Archidiecezjalny R. P. 1930, Lw. 1930 s. 13; „Roczniki ob Zgrom. św. Wincentego a Paulo”, Kr. 1901 s. 103, 187; Spis domów i osób prow. polskiej Zgrom. Księża Misjonarzy, Kr. 1920 i 1921 (odb. z ROZ); Spisy wykładów U. J. K. we Lwowie 1920/21—1933/34; Wydział Teologiczny Univ. Jana Kazimierza we Lwowie 1918—1933, Lw. 1934 s. 82, 84, 87, 91, 94, 95, 118—120, 139, 152; Katalog Sem. Int. (1867—1916); Kronika Księża Misjonarzy we Lwowie (1919—1946), rkpsy Arch. Księża Misjonarzy w Kr. na Stradomiu; Relacje śp. ks. Antoniego Skrzydelskiego C. M.: Ze wspomnień osobistych.

Ks. Alfons Schletz

HOLYŃSKI OTTON (1830—1882), wydawca, redaktor, właściciel drukarni, Rodem z miasteczka Tluste, powiat Zaleszczyki. Gimnazjum i studia teologiczne ukończył we Lwowie, gdzie też wyświęcony został na kapłana 1862 r. Jako wikary pracował najpierw w Skale i Bełzie. Przeniesiony do Lwowa 1866 r. i przydzielony na wikarego do katedry łac. Pełniąc w niej obowiązki ceremoniarza, zasłużył się około wewnętrznej renowacji i przebudowy świątyni. Założył bractwo Najśw. Sakramentu i jako dyrektor kierował nim 11 lat. Przyjaciele: Bernard Kalicki i ks. Edward Podolski wciągnęli go do zajęć wydawniczych. Podpisywał jako wydawca od 20 III do zamknięcia 11 VIII 1871 dziennik „Unia”. Przejął z rąk Kalickiego 10 IX 1870 nowozałożony dekadowiec „Chata”, „czasopismo ludowe ku nauce i rozrywek dla starszych i dzieci”. Prowadził je bezinteresownie jako redaktor i wydawca, zamieniając „Chatę” na dwutygodnik, a jej dodatek polityczny „Nowiny” również na osobny dwutygodnik od 1876. z dołączeniem jako premium dla abonentów ilustrowanego, 40-

centowego Kalendarza „Chaty” od 1873 r. Oba te pisma ludowe miały w 1876 r. po 1600 prenumeratorów. Było to najtańsze wydawnictwo dla wsi, redagowane w duchu konserwatywnym. Do współpracy pozyskał H. m. in. J. Szujskiego. Już 21 III 1872 został H. wyróżniony listem pochwalnym Piusa IX za redagowanie „Chaty”.

Wspólnie z kolegą ks. Podolskim otrzymał H. w 1872 koncesję na drukarnię i dzięki hojnej subwencji marszałka krajowego Leona ks. Sapięchy uruchomił ją w maju 1873 pod nazwą Drukarni Ludowej. Prócz „Chaty”, „Nowin” i „Przeglądu Lwowskiego” drukował tu jako wydawca i redaktor odpowiedzialny dekadowiec informacyjno-pastoralny „Wiadomości Kościelne dla duchowieństwa” (1873), którego pierwszym redaktorem został ks. Podolski i który zamieniono od 1877 na tygodnik z dodatkiem: „Kazalnica Parafialna”. Niebawem dołączył się tu dwutygodnik „Bonus Pastor” (1874), przemianowany 1882 na „Dobrego Pasterza”. Redagowali te pisma księża: Edward Borawski, Feliks Gawroński i Aleksander Marjański. Przy Drukarni Ludowej prowadził H. wydawnictwo dzieł religijnych. Szczególną poczytnością cieszyły się Czytania majowe dla ludu, czyli zbiór historii świętych i przykładań etc. (I seria w układzie H-go 1873, dalszych sześć w innym opracowaniu do 1879, po 30 centów, sprzedano ich w jednym roku 1875 egzemplarzy 5 tysięcy).

Jako indywidualny pielgrzym do Rzymu otrzymał H. 10 X 1875 pisemne błogosławieństwo Ojca św. dla siebie i dla „Chaty”. Drugi list pochwalny do niego skierowany 13 II 1879. W charakterze sekretarza komitetu zorganizował ogólnostanową pielgrzymkę z Galicji do Rzymu i opisał ją w książce: *Pamiętka polskiej pielgrzymki do Rzymu w maju 1877 r. z powodu 50-letniego jubileuszu Ojca św. Piusa IX* (Lwów 1877, ze spisem uczestników). Na tym tle poróżnił się z ks. St. Stojalowskim, organizatorem równoczesnej pielgrzymki włościańskiej, a redagowane przez Stojalowskiego pisma ludowe „Wieniec” i „Pszczołka” podkopały popularność „Chaty” i „Nowin”.

H. należał do najruchliwszych i najuczynniejszych księży lwowskich. Był poszukiwanym spowiednikiem. Kwesor świętopietrza, bardzo czynny w komitecie wspierania unitów chełmskich. Przyjaciel domu Gołuchowskich jeszcze od czasu swego wikariatu w ich ordynackiej Skale, spowiednik namiestnika Agenora Gołuchowskiego, opatrywał go na śmierć i eksportował zwłoki do Skąły. Założył 1872 stowarzyszenie ku szerzeniu dobrych książek z czytelnią i wypożyczalnią. Opracował *Niektóre przepisy do bielizny i szat kościelnych, oraz sposób przyrządzania tychże* (1869). Był odznaczony tytułem kanonika honorowego bazyliki loretańskiej.

W maju 1879 po krwotoku płucnym zaatakowany przez gruźlicę, musiał się spensjonować i wycofać z różnorodnych zajęć. Zimy spędzał odtąd w Meranie, gdzie też zmarł 28 I 1882 i tam leży pochowany. Arcybiskup Fr. Ks. Wierchlejski nazwał H-go „perłą swej archidiecezji”.

Podręczna encyklopedia kościelna, t. XV—XVI (błędnie) — *Gazeta Lwowska* 1882, nr 24; *Chata* 1882, nr 3; *Przegląd Lwowski* 1882, t. XXIII, s. 192—4 i 195—6; *Wiadomości Kościelne* 1882, s. 21—2; *Gazeta Kościelna* 1929, s. 562—3; Przypisek do historii wydawnictw ludowych w Galicji (dodatek do *Przeglądu Lwowskiego*, nr 1 z 1880).

Czesław Lechicki



SPIS TREŚCI

	Str.
MARIA ŚWIĄTECKA, Paweł VI	5
S. MAGDALENA KACZMARZYK, Udział Adama Chmielowskiego w powstaniu styczniowym	19
Bp JAN OBLĄK, Sprawa polska ludności katolickiej na terenie diecezji warmińskiej w latach 1870—1914	35
Ks. JÓZEF BAŃKA, Ks. Emil Szramek (1887—1942)	141
Ks. LEON ŚWIERCZEK C. M., Bolesław Wallek Walewski (1884—1944) Zarys biograficzny i twórczość religijna	187
KRÓTKIE BIOGRAFIE	
Ks. ALFONS SCHLETZ, Bielański Zygmunt (1877—1939)	233
CZESŁAW LECHICKI, Hołyński Otton (1830—1882)	236